

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

*Історія філософії як методологічна основа розвитку науки
та цивілізації*

(назва навчальної дисципліни)

РОБОЧА ПРОГРАМА

підготовки _____ доктор _____ філософії _____

(шифр і назва напрямку підготовки)

Спеціальність _____ 222

Медицина _____
(шифр і назва спеціальності)

Спеціалізація

2017 рік

Робоча програма розроблена у відділі аспірантури і докторантури

Розробники програми: д.ф.н., проф. Черкасов С.В., к.ф.н., доц. Вергелес К.М.

(науковий ступінь, посада, П.І.Б. розробників)

Обговорено на Центральній методичній раді та рекомендовано до затвердження
Вченою радою

« ___ » _____ 2017 року протокол № ___

Проректор з наукової роботи

Затверджено на засіданні Вченої ради

« ___ » _____ 2017 року протокол № ___

Голова Вченої ради

Ректор

ВСТУП

Філософія – важлива складова духовного світу людини та суспільства, одна зі форм суспільної свідомості, інтегральне узагальнення інтелектуальних надбань та життєвого досвіду людства; вона є самосвідомістю людства та теоретичною основою його світогляду. Світогляд – це найзагальніше усвідомлення людиною та людством навколишнього середовища, свого місця в ньому; ставлення і відношення до світу і до себе, своїх претензій і намірів в житті та шляхів в їх реалізації. Світогляд поєднує та суміщає у собі цілісну систему знань і уявлень, поглядів і переконань, усвідомлених правових та моральних норм, цінностей, ідей та ідеалів, соціальних пріоритетів, життєвих принципів, - одним словом, все те, що визначає та зумовлює лінію поведінки людини, її відповідальне ставлення до себе, колективу, суспільства та природи.

Філософія як особлива форма теоретичної рефлексії та духовної діяльності озброює людину знанням загальних принципів буття, спираючись на які вона може орієнтуватися у складній системі зв'язків і відношень об'єктивної діяльності. Так як філософія поширюється на все доступне людському пізнанню, то вона відрізняє нас від дикунів та варварів, і кожен народ є тим більше цивілізованим та освіченішим, чим більше в ньому філософствують. Для держави немає більшого блага, ніж мати істинних філософів (Р. Декарт), а ми повинні додати – та істинних, справжніх вчених-медиків, лікарів-клініцистів.

Саме філософія завжди була, є і мабуть буде найбільш важливою складовою підготовки медичних наукових кадрів. Адже філософські знання, світоглядні принципи не являються і не можуть бути трансцендентними, тобто зовнішніми, потойбічними як по відношенню до наукового медичного знання, так і до лікарської справи. Вони вплетені в живу тканину науково-пошукової лікарської діяльності. В той же час філософські ідеї, поняття не входять як фрагмент в систему медичного знання, а трансформуються у методологічні основи цього виду діяльності.

Без філософії не може обійтися жодна людина і тим більше – вчений-медик, лікар-клініцист, науково-пошукова праця і діяльність яких будується виключно на довірі пацієнтів, хворих людей. За своїм інтелектом, ерудицією, духовним розвитком, починаючи з етикету та мови, справжній вчений-медик, лікар-клініцист повинен бути набагато вище свого пацієнта. Інакше кажучи, він повинен бути насамперед особистістю. А особистість вченого-медика, практикуючого лікаря є особистістю не для себе, а для хворих, для пацієнтів. Як слушно відзначив М.І. Пирогов: бути щасливим щастям інших – ось справжнє щастя і земний ідеал життя кожного, хто присвятив себе медичній професії. За нашим переконанням, в умовах сучасного науково-технічного прогресу і вузької соціалізації саме орієнтація на формування особистості вченого-медика, лікаря-клініциста у процесі підготовки наукової зміни має бути домінуючою. Тут чільне місце якраз і належить філософії та її фундаментальним теоретичним знанням.

Програма підготовки докторів філософії складена на основі Закону країни «Про вищу освіту» та відповідно до порядку підготовки здобувачів ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових

установах), Положення про підготовку докторів філософії та докторів наук ЗДМУ від _____

Спеціальність «222 Медицина»
Спеціалізація « »

Дана програма є частиною освітньої програми підготовки докторів філософії в рамках професійної спеціалізації, і розрахована на

Предметом вивчення навчальної дисципліни є історія філософії та методологічні аспекти розвитку науки та цивілізації

Міждисциплінарні зв'язки

Філософія тісно переплетена з іншими науками, оскільки філософське осмислення буття є домінуючим у всіх наукових дослідженнях. Зв'язок філософії з науковою свідомістю призводить до формування специфічного типу мислення та незалежного погляду на світ.

Програма навчальної дисципліни складається з таких модулів:

1. Змістовний модуль 1. Філософія та її предмет.
2. Змістовний модуль 2. Історія розвитку світової та вітчизняної філософської думки. Філософська онтологія, гносеологія та антропологія

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Історія філософії як методологічна основа розвитку науки та цивілізації» є вивчення філософії та формування у здобувачів ступеня доктора філософії та доктора наук, цілісного уявлення про світ і людину, про роль медицини у ствердженні сенсу людського буття. Вивчення філософії має велике значення у вихованні майбутніх медиків, формуванні їх переконань, софійно-діалектичного мислення, підвищенні їх науково - культурного рівня сучасної цивілізації.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Історія філософії як методологічна основа розвитку науки та цивілізації» є вивчення дисципліни є спрямування здобувачів ступеня доктора філософії та доктора наук, до пізнання сенсу життя і оволодіння професією лікаря та формування навиків самостійного і творчого мислення у сфері науково-практичної діяльності.

1.3. Аспіранти повинні:

знати: основні категорії філософії, її предмет та функції, філософський зміст феномену релігії, основні історичні етапи розвитку філософії

- **вміти:** аналізувати зв'язок філософії із наукою, медициною та світовою культурою;
- інтерпретувати методологічні принципи філософського пізнання природи і суспільства та їх взаємодії;
- застосовувати філософські знання для розуміння культурних традицій та їх вплив на розвиток медицини;
- пояснювати поняття: натурфілософія, закон, діалектика.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Філософія як навчальна дисципліна є складовою сучасної вищої медичної освіти, яка базується на вивченні здобувачів ступеня доктора філософії та доктора наук, фундаментальних дисциплін. Вона закладає основи наукового розуміння відношення людини та світу і місця майбутньої лікарської діяльності у контексті цих зв'язків на забезпечення здоров'я людини. Дисципліна формує філософське мислення та професійні навички застосування філософсько-наукової методології у професійній діяльності.

Тема 1. Філософія та її предмет

Філософія як навчальна дисципліна. Предмет та функції філософії. Проблема методу в філософії..

Тема 2. Світогляд людини і філософія

Поняття світогляду, його структура та різновиди. Історичні типи світогляду.

Тема 3. Релігія як історичний тип світогляду

Походження та історія розвитку релігійних вірувань.

Змістовний модуль 2. Історія розвитку світової та вітчизняної філософської думки

Тема 1. Філософія стародавнього Сходу, Індії та Китаю

Соціально-економічні та духовні передумови виникнення філософії в країнах Сходу. Особливості східної парадигми філософії. Давньокитайська філософія, конфуціанство, даосизм. Традиційні ідеї філософії давньої Індії. Ортодоксальні та неортодоксальні школи індійської філософії.

Тема 2. Антична філософія

Особливості філософії Заходу. Характерні особливості філософії стародавньої Греції, основні історичні періоди її розвитку. Антична діалектика.

Філософські школи, вчення та напрямки раннього періоду, мілетська, іонійська школа фізиків, натурфілософів, елейська школа філософії і школа Піфагора. Філософське вчення Геракліта із Ефеса. Філософія Демокріта із Абдер.

Середній, класичний період філософії стародавньої Греції та епохи еллінізму. Філософія Сократа і Платона. Філософія Аристотеля. Пізній період філософії стародавньої Греції. Період занепаду Еллінізму. Скептицизм, стоїцизм, епікурейство і неоплатонізм.

Тема 3. Особливості та нові філософсько-релігійні проблеми філософії Середньовіччя

Характерні риси філософії Середньовіччя, етапи її формування та розвитку. Філософсько-релігійні проблеми. Апологетика і патристика. Схоластична філософія. Суперечка про універсалії, реалізм і номіналізм.

Тема 4. Гуманістичний та пантеїстичний напрямки філософії епохи Відродження

Основні риси та особливості філософії епохи Відродження. Антропоцентризм, гуманізм, пантеїзм, культ краси. Концепція двоїстості істини та елементи діалектики.

Тема 5. Філософія Нового часу

Характерні риси філософії Нового часу. Пошуки універсального методу пізнання. Ф.Бекон — фундатор філософії Нового часу експериментального природознавства. Механічний матеріалізм Т.Гоббса і раціоналізм Р.Декарта. Філософія Б.Спінози. Раціоналізм В.Г.Лейбніца. Сенсуалізм Дж.Локка. Суб'єктивно-ідеалістичні течії Нового часу, філософія Дж.Берклі і Д.Юма.

Тема 6. Філософія французького Просвітництва

Просвітництво як філософський феномен, його виникнення та розвиток. Деїзм та механістичний матеріалізм як основні етапи розвитку філософії Просвітництва.

Тема 7. Німецька класична філософія.

Генезис німецької класичної філософії, її основна проблематика та значення.

Філософська позиція І.Канта, його теорія пізнання.

Практично-дієва сутність суб'єктивного ідеалізму Й.Фіхте. Натурфілософія і система трансцендентального ідеалізму Ф.В.Й. Шеллігна. Об'єктивний ідеалізм Г.В.Ф. Гегеля, його система та метод. Матеріалізм Л. Фейєрбаха. Антропологізм, органіцизм.

Тема 8. Сучасна епоха та її відображення у філософії. Некласична філософія

Соціально-економічне буття і світ людини, протиріччя сучасної епохи. Характерні риси некласичної філософії XIX-XX ст.

Філософія людського буття: екзистенціалізм, філософська антропологія і соціобіологія; неопозитивізм та його еволюція.

Сучасні релігійно-філософські течії: неотомізм, персоналізм, тейярдизм.

Тема 9. Вітчизняна філософія

Історико-культурні витоки вітчизняної філософії. Гуманістичні тенденції у вітчизняній філософії. Філософія Г.Сковороди. Розвиток філософії в XIX ст., сутність філософського романтизму. Філософські погляди Т.Шевченка, І.Франка. Релігійна філософія XIX ст.: П.Юркевич, В.Соловйов, М.Бердяєв. Космологічні

концепції у вітчизняній філософії. Вітчизняна філософія XIX-XX ст. Сучасна філософія України.

Тема 10. Буття. Матерія. Свідомість

Буття та його різновиди. Історичний генезис категорії «матерія», матерія та форми її існування. Сучасна наука про матерію. Проблема свідомості у філософії та науці. Індивідуальна і суспільна свідомість, їх єдність і різниця.

Тема 12. Філософська гносеологія

Поняття діалектики, її принципи та закони. Предмет і основні напрямки гносеології. Механізм пізнавального процесу, особливості наукового пізнання. Філософське розуміння істини та її критерії.

Тема 13. Філософська проблема світоглядного буття. Свідомість як елемент світогляду. Буття та його різновиди.

Тема 14. Філософська проблема матерії. Світоглядні проблеми.

Історичний генезис категорії «матерія», матерія та форми її існування. Сучасна наука про матерію.

Тема 15. Філософсько – світоглядні проблеми формування свідомості. Види свідомості.

Проблема свідомості у філософії та науці. Індивідуальна і суспільна свідомість, їх єдність і різниця.

Тема 16. Філософська проблема пізнання світу.

Предмет і основні напрямки гносеології. Механізм пізнавального процесу, особливості наукового пізнання. Філософське розуміння істини та її критерії. Філософська гносеологія.

Тема 17. Формування та розвиток системного наукового світогляду.

Поняття діалектики, її принципи та закони.

3. Структура навчальної дисципліни

	Тема	Всього	Лекції	Семі-нарські	СРС
	Змістовний модуль 1. Філософія та її предмет				
1	Філософія та її предмет	5	2	2	1
2	Світогляд людини і філософія	5	2	2	1
3	Релігія як історичний тип світогляду	5	2	2	1
	<i>Змістовний модуль 2. Історія розвитку світової та вітчизняної філософської думки Філософська онтологія, гносеологія та антропологія</i>				

1	Філософія стародавнього Сходу, Індії та Китаю	4	2	2	
2	Основні школи та вчення філософії стародавньої Індії та Китаю	5	2	2	1
3	Філософія стародавньої Греції	4	2	2	
4	Філософія стародавньої Греції. Ранній досократівський період	5	2	2	1
5	Середній, класичний період філософії стародавньої Греції та епохи еллінізму	5	2	2	1
6	Філософія Середньовіччя та епохи Відродження	5	2	2	1
7	Особливості та нові філософсько-релігійні проблеми філософії Середньовіччя	4	2	2	
8	Гуманістичний та пантеїстичний напрямки філософії епохи Відродження	5	2	2	1
9	Філософія Нового часу	5	2	2	1
10	Проблема методу пізнання у філософії Нового часу	4	2	2	
11	Філософія французького Просвітництва	4	2	2	
12	Німецька класична філософія. Частина 1	4	2	2	
13	Німецька класична філософія. Частина 2	4	2	2	
14	Особливості німецької класичної філософії. І.Кант	5	2	2	1
15	Філософія Ф.В.Й. Шеллінга, Г.В.Ф. Гегеля, Л. Фейєрбаха	5	2	2	1
16	Сучасна західна філософія	5	2	2	1
17	Сучасна епоха та її відображення у філософії. Некласична філософія	5	2	2	1
18	Вітчизняна філософія	5	2	2	1
19	Буття. Матерія. Свідомість	4	2	2	
20	Філософська проблема буття	5	2	2	1
21	Філософська проблема пізнання світу	5	2	2	1
22	Філософська проблема світоглядного буття.Свідомість як елемент світогляду.	5	2	2	1

23	Філософська проблема матерії. Світоглядні проблеми.	5	2	2	1
24	Філософсько – світоглядні проблеми формування свідомості. Види свідомості.	4	2	2	
25	Філософська проблема пізнання світу.	4	2	2	
25	Формування та розвиток системного наукового світогляду.	5	2	2	1
	<i>Всього годин – 135</i>				
	Кредитів ECTS – 4,5	135	58	58	19

9. Індивідуальні завдання

1. Філософія як особлива форма теоретичної рефлексії.
2. Філософія у системі сучасного наукового знання.
3. Філософія і медицина.
4. Філософські концепції походження релігійних вірувань.
5. Неортодоксальні школи індійської філософії.
6. Філософія чарваки-локаяти.
7. Історична еволюція конфуціанства.
8. Ідеї даосизму у сучасній світовій культурі.
9. Філософія Анаксагора і Емпедокла.
10. Наївна діалектика Геракліта із Ефеса.
11. Піфагор та його школа.
12. Сім мудреців світу.
13. Вчення Платона про тіло і душу та сучасна психосоматика.
14. Містицизм як спроба пізнання дійсності.
15. Арістотель - фундатор традиційної логіки.
16. Вплив філософії Демокріта на вчення Гіппократа.
17. Логіка й етика стоїцизму.
18. Неоплатонізм і християнська догматика.
19. Суперечка про універсалії і сучасна проблема діагнозу хвороби та хворого.
20. Фома Аквінський - систематизатор середньовічної схоластики.
21. Антична філософія і епоха Відродження.
22. Парацельс і сучасна альтернативна медицина.
23. Елементи діалектики у філософії М.Кузанського.
24. Філософське обґрунтування гуманізму в епоху Відродження.
25. Переосмислення ролі релігії в житті суспільства. Реформація церкви.
26. Ф.Бекон - фундатор нової філософії та експериментального природознавства.
27. Ф.Бекон про природничу філософію медицини та евтаназію.
28. Життя та філософські погляди Р.Декарта.
29. Раціоналізм і емпіризм як історичні витoki сучасного сцієнтизму.
30. Географічний детермінізм, його еволюція та історія.
31. П.Кабаніс - попередник вульгарного матеріалізму.
32. Просвітництво і вітчизняна філософія.

33. Механістичний матеріалізм і медицина.
34. Теорія пізнання І.Канта - революційний переворот у філософії.
35. Априоризм І.Канта і сучасна медична діагностика.
36. Проблема свободи волі у філософії Й.Т.Фіхте.
37. Філософське вчення Й.Фіхте і сучасна наука.
38. Природознавство і філософія Ф.В.Й.Шеллінга.
39. Філософія Г.В.Ф.Гегеля і методологічні проблеми медицини.
40. Логіка і діалектика філософії Гегеля.
41. Критика Л.Фейєрбахом вульгарного матеріалізму.
42. Сучасні екологічна та демографічна проблеми.
43. Філософсько-історичні витоки екзистенціалізму.
44. Проблема свободи в філософії екзистенціалізму.
45. Філософська антропологія та її еволюція.
46. Віденський гурток і Львівсько-варшавська школа філософії
47. Філософська позиція К.Поппера.
48. Тейярдизм і вчення В.Вернадського.
49. Ранній німецький романтизм і філософська герменевтика.
50. Вплив західноєвропейської філософії на інтелектуальний розвиток України 17-18 ст.
51. Вчення про самопізнання людини Г.Сковороди.
52. Філософські погляди Д.І.Чижевського.
53. Філософські погляди класиків української культури.
54. Загадки існування матерії.
55. Свідоме і несвідоме в психіці людини.
56. Різноманіття концепцій існування свідомості.
57. Герменевтика.
58. Методологічне значення законів і категорій діалектики для медицини.
59. Проблеми пізнавальної діяльності.
60. Роль інтуїції у пізнавальній діяльності.

10. Мета навчання

Метою викладання навчальної дисципліни є вивчення філософії та формування у аспірантів цілісного уявлення про світ і людину, про роль медицини у ствердженні сенсу людського буття. Вивчення філософії має велике значення у вихованні майбутніх медиків, формуванні їх переконань, софійно-діалектичного мислення, підвищенні їх науково - культурного рівня сучасної цивілізації.

11. Методи контролю

Методи контролю: усні, письмові, практичні; фронтальні, групові, індивідуальні; репродуктивні, пошукові, творчі; тестові завдання, питання заліку.

Поточний контроль здійснюється на кожному семінарському занятті відповідно конкретним цілям теми, під час індивідуальної роботи викладача із

аспірантом для тих тем, які аспірант опрацює самостійно. Рекомендується застосовувати види об'єктивного (стандартизованого) контролю теоретичної підготовки аспірантів.

Оцінювання поточної навчальної діяльності: при засвоєнні кожної теми модуля за поточну навчальну діяльність аспіранта виставляються оцінки за 4-ри бальною традиційною шкалою, які потім конвертуються у бали.

Оцінювання самостійної роботи аспірантів: самостійна робота аспірантів, яка передбачена в програмі контролюється і оцінюється при підсумковому модульному контролі.

Підсумковий модульний контроль здійснюється на останньому аудиторному занятті у вигляді комплексних завдань.

Оцінювання з дисципліни: оцінка з дисципліни виставляється лише аспірантам, яким зараховані усі семінарські і лекційні заняття і успішно зданий поточний модульний контроль з дисципліни.

Критерії оцінювання знань аспірантів з дисципліни

Знання аспірантів з «Історія філософії як методологічна основа розвитку науки та цивілізації» оцінюються за критеріями, сформульованими на основі загальнодержавних освітніх стандартів та сучасних педагогічно-дидактичних принципів навчання, а також з урахуванням особистого інтересу аспіранта до предмету.

Оцінка **“Відмінно”** виставляється тим аспірантам, які дали не менш як 90% правильної відповіді, засвідчили високий рівень мислення, самостійно та логічно довели вміння оперувати вивченим матеріалом, точно використовувати суспільствознавчу термінологію, продемонстрували високу культуру мови та грамотність.

Оцінка **“Добре”** виставляється аспірантам, які дали 80-70% правильної відповіді, не допустили істотних неточностей, вільно оперують вивченим матеріалом, але їх знання до певної міри звужені, немає достатньо вільної аргументації, хоча висновки зроблені правильно.

Оцінка **“Задовільно”** виставляється при умові 60-50% правильної відповіді, при цьому аспірант виявляє розуміння соціально-політичних проблем, певну самостійність при викладі матеріалу, але питання знає поверхово, висновки робить невпевнено, допускає неточності, порушує послідовність викладу матеріалу. Культура мови і грамотність мають певні вади.

Оцінка **“Незадовільно”** виставляється тим аспірантам, які засвоїли менше 50% матеріалу, не змогли дати чітку відповідь на контрольні питання, допустити суттєві змістовно-логічні і стилістичні помилки або зовсім не змогли висвітлити питання.

12. Система оцінювання

КОНВЕРТАЦІЯ БАЛІВ поточної навчальної діяльності відбувається згідно «Шкали перерахунку традиційних оцінок у рейтингові бали (120 балів)», яку було прийнято рішенням Вченої ради ВНМУ, протокол № 2 від 28.09.10.

МАКСИМАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ, яку може набрати аспірант за поточну успішність при вивченні модуля - **120**.

МІНІМАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ, яку аспірант повинен набрати при вивченні модуля для допуску до підсумкового модульного контролю - **72**.

МАКСИМАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ ЗА ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ – 80. Підсумковий модульний контроль (ПМК) зараховується аспіранту, якщо він набрав не менше **50** балів.

ОЦІНЮВАННЯ ДИСЦИПЛІНИ. Кількість балів, яку аспірант набрав з дисципліни, визначається як сума балів за поточну успішність плюс сума балів підсумкового модульного контролю.

Кількість балів з дисципліни, яка нарахована аспірантам, конвертується у шкалу ECTS таким чином:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
180-200	A	відмінно	зараховано
170-179,99	B	добре	
160-169,99	C		
141-159,99	D	задовільно	
122-140,99	E		
	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

Таблиці, схеми, документи, репродукції, фотографії, книги, діаграми, графіки, мультимедійні засоби (презентації, відеофільми).

Література Першоджерела

- Августин Аврелий. Исповедь Блаженного Августина, епископа Гиппонского. М., 2003
- Аристотель. Метафизика. – Соч. в 4-х томах, Т.1 М., 1976
- Аристотель. О душе. Соч. в 4-х томах, Т. 4, М., 1983
- Бердяев Н.А. Философия свободы. Смысл творчества. М., 1989
- Бэкон Р. Новый органон. – Соч. в 2-х томах, Т.2. М., 1977
- Бэкон Р. О достоинстве и приумножении наук. Соч. в 2-х томах, Т.1 М., 1997
- Вебер М. Избранные произведения. М., 1990
- Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста. М., 1988
- Вернадский В.И. Труды по философии естествознания. М., 2000
- Вернадский В. И. Труды по истории науки. М., 2002
- Винниченко В. Відродження нації. К., 1990
- Габермас Ю. Філософський дискурс модерну. К., 2001
- Гадамер Х-Г. Истина и метод. Основы философской герменевтики. М., 1988
- Гегель Г.В.Ф. Энциклопедия философских наук. Т.1 , Наука логики. М., 1994
- Гоббс Т. Левиафан. Соч. в 7-х томах, Т.2 М., 1981
- Декарт Р. Правила для руководства ума. Соч. в 2-х томах, Т.1. М., 1981
- Декарт Р. Размышления о первой философии, в коих доказывається существование Бога и различие между человеческой душой и телом. Соч. в 2-х томах, Т.2, М., 1993
- Декарт Р. Метафізичні розмисли. К., 2000
- Камю А. Бунтующий человек. М., 1990
- Кант И. Критика чистого разума. Перев. с нем. Н. Лосского. М., 1994
- Кониський Р. Загальна філософія поділена на чотири відділи. Твори в 2-х т., К., 1990
- Кузанский Николай. Об ученом незнании. Соч. в 2-х томах, Т.1. М., 1990
- Кун Т. Структура научных революций. М., 2003
- Лакатос И. Фальсификация и методология научно-последовательных программ. М., 1998
- Лейбниц В.Г. Об усовершенствовании первой философии и о понятии субстанции. Соч. в 4-х томах, Т.1. М., 1982
- Лейбниц В.Г. Монадология. Соч. в 6-и томах, Т.1, М., 1983.
- Леви-Строс К. Структурная антропология. М., 1983.
- Леви-Строс К. Первобытное мышление. М., 1994.
- Локк Дж. Опыты о человеческом разуме. М., 1960
- Мулуд Н. Современный структурализм. Размышления о методе и философии точных наук. М., 1978
- Паскаль Т. Мысли. Малые сочинения. Письма. М., 2003
- Платон. Избранные диалоги. М., 1965
- Поппер К. Логика и рост научного знания. М.М, 1983
- Прокопович Ф. Філософські твори в 3-х томах. К., 1980
- Пуанкаре А. Наука и метод. М. 1983

Сартр Ж.П. Буття і ніщо. Нарис феноменологічної онтології. К., 2001
Спиноза Б. Етика. Соч. в 2-х томах, Т.1 СПт., 1999
Спиноза Б. Богословско-политический трактат. Соч. в 2-х томах, Т.2, СПт., 1999
Тейяр де Шарден П. Феномен человека. М., 1987
Тойнбі А.Дж. Дослідження історії К. 1995
Фейербах Л. Избранные филос. произведения. В 2 кн. М., 1965
Фихте И. Основы общего надкоучения. Соч. в 2-х томах, Т.1. М., 1993
Франк С.Л. Духовные основы общества. М., 1992
Фрейд З. Введение в психоанализ. Лекции. М., 1989
Фрейд З. Толкование сноведений. К., 1991
Хайдеггер М. Бытие и время. М., 1997
Швейцер А. Культура и этика. М., 1993
Швейцер А. Благоговение перед жизнью. М., 1992
Шеллинг Ф.В.Й. Сочинения в 2-х томах. М., 1989
Шпенглер О. Закат Европы. М., 1993.
Юркевич П.Д. 3 науки про людський дух. Вибране. К., 1993
Ясперс К. Смысл и предназначение истории. М., 1999

Підручники та навчальні посібники

Бичко І.В. та ін. Філософія. Курс лекцій. К., 1994
Введение в философию: ученик для вузов в 2-х частях. М., 1989
Надольний І.Ф. та ін. Філософія. Навчальний посібник. К., 2002
Причепій Є. та ін. Філософія. Посібник. К., 2001
Спиркин А.П. Основы философии. Учебное пособие. М., 2002
Степанов В.Я. Філософія. Навчальний посібник. В., 2001
Философский энциклопедический словарь. М., 1909
Філософський енциклопедичний словник. К., 2002

Додаткові видання

Андреев П.В., Панин А.В. Теория познания и диалектика. М., 1991
Андрущенко В., Михальченко М. Сучасна соціальна філософія. К., 1996
Андрес В.И. Истина как проблема познания и мировоззрения. К., 1984
Арутишевський Ф. Мировоззрение: сущность, специфика, развитие. Львов. 1986
Арьес Ф. Человек перед лицом смерти. М., 1992
Асмус В.Ф. Античная философия. М., 1976
Бачинин В.А. Искусство и мифология. М., 1987
Богомоллов А.С. Античная философия. М., 1985
Бонгард-Левин Г.М., Герасимов А.В. Мудрецы философии древней Индии. М., 1995
Виндельбанд В. История древней философии. К., 1995
Габитова Р.М. Философия научного романтизма. М., 1978
Гайденок П.П. Философия Фихте и современность. М., 1979
Гайденок П.П. Научная рациональность и философский разум. М., 2003
Гегель Г.В.Ф. История философии. Соч., Т.9, М., 1939
Герменевтика: история и современность. М., 1985

- Горський В.С. Історія української філософії. Курс лекцій. К., 1996
- Гобіно Ж.А. Опыт о неравенстве человеческих рас. М., 2001
- Губман. Современная католическая философия: человек и история. М, 1988
- Гулыга А.В. Классическая немецкая философия. М., 1986
- Гумилев Л.Н. Этногенез и биосфера Земли. Л., 1990
- Горфункель А.Х. Философия эпохи Возрождения. М., 1980
- Делез Ж. Критическая философия Канта: учение о способностях. Пергсонизм. Спиноза. М., 2000
- Добронравова И.С. Синергетика: становление нелинейного мышления. К., 1991
- Диденко Б.А. Сумма антропологии. М., 1992
- Древнекитайская философия. Собр. текстов в 2-х томах. м., 1973
- Дьюсберри Д. Поведение животных. Сравнительные аспекты. М., 1981
- Зеленин Д.Н. Восточнославянская этнография. М., 1991
- Зорина З.А. Зоопсихология. Элементарное мышление животных. М., 2002
- Ильин В.В. Критерии научности знания. М., 1989
- Ильенков Э.В. Философия и культура. М., 1991
- Ита Р.Ф. Введение в этнографию. ЛГУ, 1991
- Кавешников В.Г.. Никитюк П.А. Медицинская антропология. К., 1972
- Казначеев В.П., Спиркин Е.А. Космопланетарный феномен человека: проблемы комплексного исследования. Новосибирск, 1991
- Казначеев В.П., Казначеев С.В. Адаптация и конституция человека. Новосибирск, 1986
- Карпинская Р.С.. Никольский С.А. Социобиология. Критический анализ. М., 1988
- Кликс Ф. Пробуждающееся мышление: у истоков человеческого интеллекта. М, 1983
- Конфуцианство в Китае. Проблема теории и практики. М., 1982
- Корнетов А.Н.. Самохвалов В.П. и др. Этология в психиатрии. К., 1990
- Крушинский Л.В. Биологические основы рассудочной деятельности. М., 1986
- Крайг Г. Психология развития. СПб., 2000
- Кузин В.В., Никитюк П.А. Интегративная педагогическая антропология. М., 1996
- Кузнецов Т.Г. Идеи и образы Возрождения (XIV-XVI вв. в свете современной науки). М., 1979
- Кузнецов В.Н., Мееровский Т.В., Грязнов А.Ф. Западноевропейская философия XVIII в. М., 1985.
- Кушаков Ю.В. Историко-философская концепция Л.Фейербаха. К., 1984
- Лазарев В.В. Философия раннего и позднего Шеллинга. М., 1990
- Лейбин В. Фрейд, психоанализ и современная западная философия. М., 1990
- Лукьянов А.Е. Становление философии на востоке: Древний Китай и Индия. М., 1983
- Лосев А.Ф. Эстетика Возрождения. М., 1978
- Мамардашвили М.К. Как я понимаю философию. М., 1990
- Мамардашвили М.К. Картезианские размышления. М., 1993
- Мамардашвили М.К. Философские чтения. СПб., 2002
- Майоров Г.Г. Формирование средневековой философии. М., 1979
- Нарский И.С. Западноевропейская философия XVIII в. М., 1974
- Нарский И.С. Западноевропейская философия XIX века. М., 1976
- Ницше Ф. По ту сторону добра и зла. Харьков, 1909

- Попович М.В. Очерк развития логических идей в культурно-историческом контексте. К. 1978
- Рассел Б. История западной философии и ее связи с политическими и социальными условиями от Античности до наших дней. В 3-х кн. М., 2004
- Сачков Ю.В. Введение в вероятностный мир. М., 1981
- Сачков Ю.В. Вероятностная революция в науке. М., 1999
- Сергейчик Е.М. Философия истории. СПб., 2002
- Скотний В. Раціональне та ірраціональне в науці й світі. К., Дрогобич, 2008
- Соколов В.В. Средневековая философия. М., 1979
- Соколов В.В. Европейская философия XV-XVII веков. М., 1984
- Соколов В.В. Историческое введение в философию: История философии по эпохам и проблемам. М., 2004
- Симонов П.В. Созидающий мозг. Нейробиологические основы творчества. М., 1993
- Стенико М.Т. Буття етносу: витоки, сучасність, перспективи (філософсько-теологічний аналіз). К., 1998
- Степин В.С. Философская антропология и философия науки. М., 1992
- Степин В.С. Теоретическое знание. Структура, историческая эволюция. М., 2003
- Тарнас Р. История западного мышления. М., 1995
- Титаренко А.И. Структуры нравственного сознания. Опыт этико-философского исследования. М., 1974
- Тулмин С. Человеческое понимание. М., 1984
- Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки. М., 1986
- Фишер К. История новой философии. СПб., 1994
- Хайтун С.Д. Феномен человека на фоне универсальной эволюции. М., 2005
- Цебржинский О. Избранные лекции по антропологии. Полтава, 2003
- Чанышев А.Н. Курс лекций по древней философии. М. 1991
- Чуйко В.Л. Рефлексія основоположень методологій філософії науки. К., 2000
- Черкасов С.В. Теорія пізнання і лікарська діагностика. К.- П., 1999
- Швырев В.С. Научное познание как деятельность. М., 1984
- Шевченко В.І. Концепція пізнання в українській філософії. К., 1993
- Шелер М. Положение человека в космосе. Избр. сочинения. М., 1994
- Эйзенштадт Ш. Революция и преобразование обществ. Сравнительный анализ цивилизаций. М., 1999
- Ярославец В.І. Людина в системі пізнання. К. 1993

Примірна тематика рефератів для аспірантів та пошукувачів

1. Філософія і медицина. Історія взаємовідносин і сучасність
2. Конфуціанство і його історична еволюція
3. Світогляд і духовна культура сучасного лікаря
4. Мистецтво і міфологія
5. Соціально-філософські питання охорони здоров'я. Здоров'я як цінність.

6. Особливості філософії стародавньої Індії. Ортодоксальні та неортодоксальні течії.
7. Філософські основи традиційної і нетрадиційної медицини.
8. Даосизм, його теоретичні витoki та історія розвитку
9. Філософський аналіз теоретичних основ доказової медицини.
10. Проблема визначення об'єкту та предмету медицини
11. Філософія Анаксагора і Емнедокла
12. Гносеологічна специфіка медичної діагностики
13. Наївна діалектика Геракліта із Ефеса
14. Філософська антропологія і медицина
15. Вчення Платона про тіло і душу та сучасна психосоматика
16. Професійна етика лікаря і деонтологія
17. Арістотель – фундатор традиційної логіки
18. Моделювання в медицині, особливості і перспективи розвитку
19. Вчення Гіппократа і філософія Демокріта
20. Практика як критерій істини у клінічній медицині
21. Логіка й етика стоїцизму
22. Клінічне мислення, його сутність та специфіка
23. Неоплатонізм і християнська догматика
24. Методологічні проблеми реаніматології
25. Суперечка про універсалії і сучасна проблема діагнозу хвороби та хворого
26. Фома Аквінський – систематизатор середньовічної схоластики
27. Евтаназія. Історія та сучасні проблеми
28. Антична філософія і епоха Відродження
29. Філософсько-методологічний аналіз концепції «хвороб цивілізації»
30. Парацельс і сучасна альтернативна медицина
31. Проблема об'єктивного і суб'єктивного у медичній діагностиці
32. Елементи діалектики у філософії М Кузанського
33. Трансплантологія: етико-психологічні та правові питання
34. Ф. Бекон - фундатор нової філософії та експериментального природознавства
35. Сучасний детермінізм. Проблема причинності у медицині
36. Ф.Бекон про природничу філософію медицини та евтаназію
37. Проблема цілісності у медицині
38. Раціоналізм і емпіризм як історичні витoki сучасного сцієнтизму
39. Наукова гіпотеза і аналогія. Їх місце та роль у клінічній медицині
40. Географічний детермінізм, його еволюція та історія
41. Методологічні проблеми реаніматології
42. Т. Кабаніс – попередник вульгарного матеріалізму. Філософська позиція Т. Кабаніса
43. Логічна структура лікарського діагнозу. Логіко-методологічні аспекти
44. Просвітництво і вітчизняна філософія
45. Процес диференціації та інтеграції сучасного медичного знання. Філософсько-методологічний аналіз.
46. Механістичний матеріалізм і медицина
47. Клінічний експеримент, його специфіка та сутність

48. Теорія пізнання І.Канта – революційний переворот у філософії
49. Взаємозв'язок теоретичного і практичного в медицині
50. Априоризм І.Канта і сучасна медична діагностика
51. Ситуації професійного ризику і проблема прийняття рішень в хірургії
52. Проблема свободи волі у філософії Й.Г.Фіхте
53. Філософсько-методологічний аналіз загального і місцевого, специфічного і неспецифічного у медицині
54. Науковчення Й.Фіхте і сучасна наука
55. Норма і патологія як фундаментальні поняття медицини. Проблема їх визначення.
56. Медична теорія, її специфіка, роль та місце у клінічній медицині
57. Природознавство і філософія Ф.В.Й. Шеллінга
58. Молекулярна біологія та молекулярна патологія. Проблема функціональної патології
59. Філософія Г.В.Ф.Гегеля і методологічні проблеми природознавства
60. Динамічні і статистичні закони в медицині, їх взаємозв'язок
61. Матеріалізм Л.Фейєрбаха: антропологізм, органіцизм, критика вульгарного матеріалізму
62. Соціобіологія, її методологічні основи та перспектива розвитку
63. Неопозитивізм та його еволюція
64. Методологічні основи сучасних наукових уявлень про структуру та функцію у медицині
65. Сучасні екологічна та демографічна проблеми
66. Проблема істини у медичній діагностиці
67. Філософсько-історичні витоки екзистенціалізму
68. Антипсихіатрія: теоретичні та філософські витоки
69. Проблема свободи в філософії екзистенціалізму
70. Методологічні та теоретичні проблеми сучасної фармакології
71. Філософська антропологія та її еволюція
72. Логіко-методологічні проблеми комп'ютерної діагностики
73. Філософська позиція К.Поппера
74. Тейярдизм і вчення В.Вернадського
75. Ранній німецький романтизм і філософська герменевтика
76. Альтернативна медицина та її філософсько-психологічні витоки
77. Релігійно-філософські течії сучасності та їх характеристика
78. Психоаналіз і психосоматична медицина
79. Фрейдизм і неофрейдизм
80. Сучасні проблеми екології і медицина
81. Біоетика та її філософсько-методологічні основи
82. Розвиток філософії у Києво-Могилянській академії
83. Філософія Г.Сковороди та його життєва позиція
84. Антична культура і вітчизняна філософська думка
85. Проблема особи в філософії і медицині. Лікар як особа
86. Філософські погляди Т.Г.Шевченка
87. Філософська позиція І.Франка

88. Філософія лірики Лесі Українки
89. Релігійна філософія ХІХ ст. П.Юркевича, В.Соловйов, М.Бердяєв
90. Медична діагностика в умовах сучасного науково-технічного прогресу. Методологічний аналіз.

Примітка: 1) Тема реферату повинна бути узгоджена з науковим керівником (з доцентом або професором кафедри філософії та суспільних наук);

2) Текст в межах від 23 до 35 стор., з планом, розділами, висновками та списком літератури;

3) З рецензією наукового керівника переплетені перші два екземпляри подаються зав. кафедри не пізніше як за 2 місяці до екзамену.

14. Поради референту

Реферат – короткий виклад результатів наукового дослідження, або доповідь на будь-яку тему, написана на основі критичного огляду літературних чи інших джерел. автореферат – короткий виклад наукового твору самим автором, наприклад, автореферат дисертації.

Написання реферату є обов'язковою умовою для складання іспиту з філософії. Аспірант, здобувач для вибору теми може скористатися рекомендованою нами тематикою рефератів або запропонувати свою тему, попередньо погодивши її з кафедрою. При написанні реферату необхідно показати вміння реферувати літературу, тобто аналізувати і логічно послідовно викладати основні ідеї філософської та спеціальної літератури з обраної теми. Від автора не вимагається особистого творчого внеску в тому, що реферується, хоча елементи творчого підходу, пошуку були б бажаними.

Реферат повинен мати обсяг приблизно до одного друкованого аркушу 23-24 сторінки машинопису, але не більше 35 сторінок, виконаного на друкарській машинці або комп'ютері.

Викладу реферату передує його план, який складається з вступу, в якому обґрунтовується актуальність, важливість обраної теми для духовної чи практичної діяльності людини, ступінь розробленості проблеми в сучасній літературі; основної частини, яка ділиться на розділи і при бажанні чи необхідності на параграфи, де викладаються основні положення реферату; після основної частини референт робить короткі висновки або рекомендації. завершує реферат список використаної літератури, який складається суворо за алфавітом і обов'язково мовою оригіналу.

Бібліографія складається таким чином: прізвище та ініціали або ім'я автора. Назва; підзаголовок; редактор / чи за редакцією або упорядник; місце видання; видавництво; рік видання; кількість сторінок.

Опис статті в журналі: назва журналу – рік, номер. На яких сторінках вміщено статтю.

В список літератури не рекомендується включати ті праці, на які не має посилань в тексті реферату і які фактично не були використані автором.

Посилання на літературні джерела здійснюється такими способами / за вибором референта/:

- джерело «виноситься під текстом на тій сторінці, де закінчується цитата або думка автора джерела;
- джерело вписується в дужках в текст по закінченню цитати чи думки автора;
- в тексті в кінці цитати чи думки автора в дужках проставляється арабською цифрою порядковий номер літературного джерела за списком літератури, на яке посилається автор реферату; арабською цифрою – сторінка джерела, наприклад, /3,45/. Це означає, що цитується текст з сторінки 45 третього за списком джерела.

В тексті при посиланні на декілька джерел вказуються їх порядкові номери в квадратних дужках /номери розділяються крапкою з комою, наприклад, (5;8; 23, 31). Це означає, що посилання робиться на джерела 5,8 і на сторінку 31 джерела 23.

При складанні бібліографії референти консультуються з керівником роботи, працівниками бібліотеки університету, інших наукових бібліотек.

15. Інформаційні ресурси

Сайт університету vnmu.edu.ua

Сайт бібліотеки library.vsmu.edu.ua